

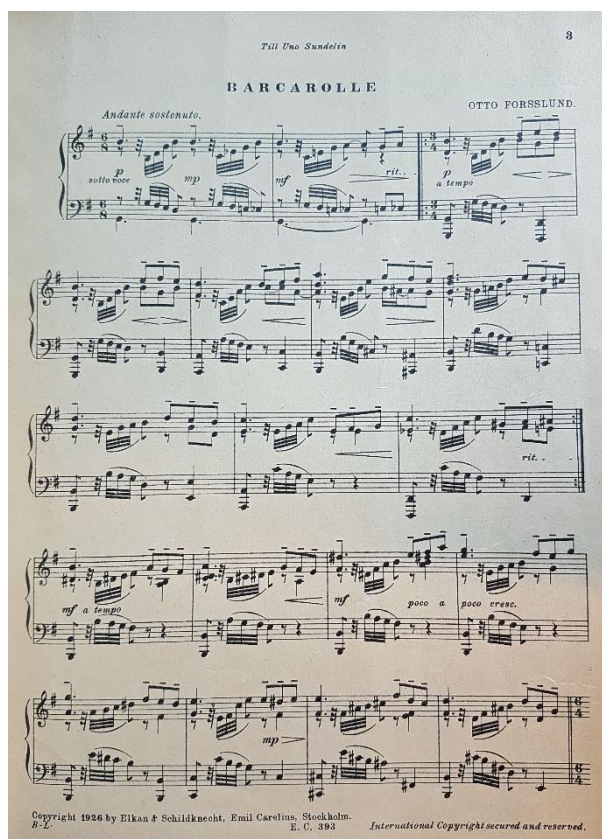
Otto Forsslund – tonsättare och bankman

Lars H Gustafsson

Min mormor Zulamith Johansson (1885-1954), vanligen kallad Mittan, var en duktig pianist. Hennes man Elias spelade fiol. De hade samlat på sig en hel del noter under åren, och de förvarades i ett skåp intill det svarta pianot i deras hem i Strömsund. Där fanns bland annat ett antal salongsstycken för piano, samlade och inbundna.

Det var min kusin Lydia Holmdahl som i en sådan notbok fann en Barcarolle för piano, komponerad av Otto Forsslund. På musiktryckets framsida finns en handskriven tillägnan: "Till Fru Mittan från tillgivne tonsättaren." Vänder man på bladet ser man att stycket ursprungligen dedicerats till Mittans bror Uno Sundelin, den en gång så uppburne pianisten. Jag har skrivit om honom i min bok *När musiken tystnar: Om Kyllan Sundelin och hennes föräldrar pianisterna Uno och Rose* (Instant Book 2007). Boken handlar främst om Kyllan som 1931 dog i tuberkulos, bara tio år gammal. Men i boken finns också ett fylligt personporträtt av pappa Uno, liksom av mamma Rose.

Jag fick notboken med sin Barcarolle av Lydia mot löfte att ta reda på mer om denne Otto Forsslund. Här kommer nu resultatet av mina ansträngingar.

Men innan jag börjar söka information sätter jag mig vid flygeln och spelar. Det här är ett ganska avancerat pianostycke, märker jag snart. Tekniskt rätt krävande, särskilt i den senare delen. Men musikaliskt spännande! Nu blir jag riktigt nyfiken. Så vem var han egentligen, denne Otto som tydligen kände både Mittan och Uno?

En kontrasternas man

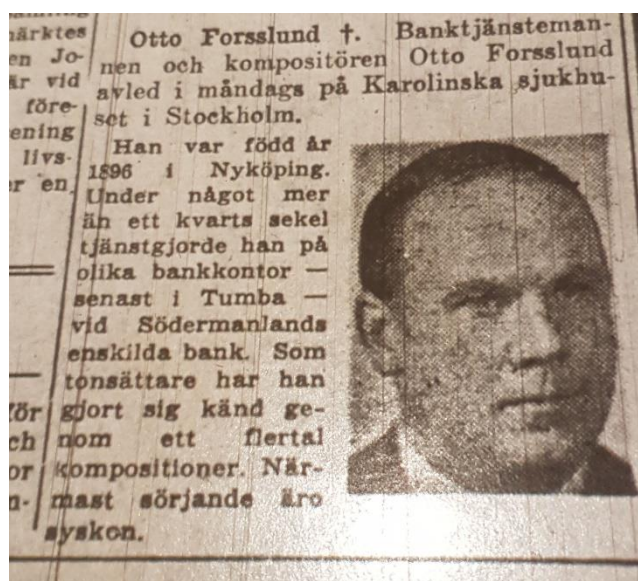
Otto Forsslund (enligt kyrkobokföringen Otto Erik Vilhelm Forsslund – med bara ett s) föddes den 1/8 1896 i Nyköpings västra församling. Han dog den 30/11 1942, 46 år gammal. Otto var då kyrkobokförd i Botkyrka församling, på Tullinge lanthem 160:28. Han var ogift. Allt enligt uppgifter från *Sveriges dödbok 1901-2013*.

Ottos dödsannons var införd i flera tidningar, i bland annat Stockholmstidningen och Svenska Dagbladet, den 3 december 1942 och visas här till höger. Den bekräftar bilden av en ogift man, utan barn. Jordfästningen ägde rum i Stigtomta kyrka någon mil väster om Nyköpings centrum, och Ottos grav finns fortfarande kvar på Stigtomta kyrkogård.

Formuleringen "Meddelas endast på detta sätt" var vanlig på 1940-talet och kunde ha lite olika innebörd. Oftast betydde den att några enskilda brev med inbjudan till jordfästningen inte skulle komma att sändas ut. Underförstått var då att jordfästningen var tänkt att ske i stillhet och enbart i den närmaste kretsen. Vad som också kan tala för detta är att syskonen valt att förlägga jordfästningen till Stigtomta utanför Nyköping där Otto en gång föddes och troligen växte upp – och alltså inte till Botkyrka där han sedan bodde och verkade.

Den 3 december fanns också en kort runa införd i Svenska Dagbladet. Den finns avbildad nere till vänster.

Värt att notera här är att Otto i första hand ses som banktjänsteman. Ingenting nämns om någon musikalisk utbildning. Ottos musikutövning tycks ha uppfattats som en sidoverksamhet, åtminstone av den som skrivit runan.

Någon allmänt känd tonsättare verkar han inte heller ha varit, åtminstone inte på riksplanet.

I Sohlmans musiklexikon från 1950 finns han inte ens nämnd. Och på de stora dagstidningarnas kultursidor dagarna efter Ottos död kan jag inte finna några minnesord alls om honom – till skillnad från Vilhelm Petersson-Berger som avled bara några dagar efter Otto och som det då skrevs mycket om.

Ottos först publicerade musikstycken var två bagateller för piano, bland annat en bostonvals, utgivna 1914 då Otto bara var arton år gammal. Det talar för att musiken redan tidigt var viktig för honom och att han under ungdomsåren måste ha fått någon form av musikutbildning.

1917 tonsatte han Erik Axel Karlfeldts glada och hurtfriska ballad Från beväringssären, som ingår i *Fridolins visor* från 1898. Sången tillägnades ryttmästaren Greve Robert von Rosen. Otto var 21 år, första världskriget pågick och det är väl inte osannolikt att Otto var inkallad för militärtjänst – eller just hade varit det.

I början av 1920-talet tonsatte Otto ett par finstämda poem, Lykken mellem to mennesker av den danske författaren Viggo Stuckenbergs (1863-1905) - en älskad dikt som det finns flera tonsättningar av. Och så Majregn av Hans Gösta Törnells (1894-1979). Majregn ingår i Törnells *Aningar och löften: debutdikter*, en samling utgiven av Bonniers 1919 och den enda bok av Törnells jag kunnat finna.

1926 utkom pianostycket Barcarolle, som var anledningen till att jag började söka mer information om Otto. Mer om det senare. Låt oss i stället först betrakta bilden här nedan. Jag har fått den från Salems hembygdsförening. Bilden är tagen i slutet av 1920-talet i salongen på Berndt Larssons pensionat på Skolberga. I karmstolen sitter grevinnan Lewenhaupt och vid flygeln står Otto Forsslund. Vilka de övriga är framgår inte. Men en musikstund tycks det ha varit. Han som sitter vid flygeln skulle av utseendet att döma faktiskt kunna vara Uno Sundelin, men bildskärpan är inte tillräcklig för att kunna avgöra det säkert. Bakom pianisten avvaktar en kvinna med en blomsterbukett. Tänk om Uno här just har framfört den Barcarolle som Otto tillägnat honom!

1927 deltog Otto, tillsammans med sju andra tonsättare, i Svenska Sångarförbundets Manhemtävling, där det gällde att sända in förslag till tonsättning av Erik Gustaf Geijers dikt Manhem, en av Geijers mest fosterlandspatriotiska dikter. I skrivande stund vet jag inte vem som vann tävlingen, men det bör gå att ta reda på.

I början av 1930-talet tonsatte Otto åter ett par mer finstämda dikter, bland annat Erik Gustaf Geijers Ord till en gammal hymn, ofta kallad Nattens tystnad – om man så vill en motpol till Manhem!

I Dagens Nyheter den 9/12 1932 fanns följande notis införd:

Konserten i Botkyrka den 4 dec., vid vilken operasångerskan madame A. v. Skilondz, doktor B. Ahlbom från Södertälje och musikedirektör G. Westblad medverkade, blev en stor framgång. Särskild uppmärksamhet tillvann sig för in betagande innerlighet Nattens tystnad, komponerad av Otto Forsslund från Rönninge. Konserten hölls inför nästa fullsatt kyrka och behållningen, som tillfaller Tumba kapellstiftelse, blev god.

Samma år gav Otto också ut en Nocturne för piano, ett stycke som han tillägnade Stina Sundell, en då ung och framgångsrik pianist som senare blev lärare och professor vid Musikhögskolan i Stockholm.

Det som slår mig när jag läser de dikter som Otto tonsatt är hur olika de är till sin karaktär. Han tycks å ena sidan ha haft en förkärlek för finstämt lyriska poem. Å andra sidan har han också gett sig i kast med ståtligt patriotiska dikter av ett slag som vi idag inte skulle dra oss för att kalla rent nationalistiska. Jag har redan gett ett par exempel på det med Karlfeldts Från beväringstiden och, framför allt, Geijers Manhem.

Det skulle bli mer av den varan: I Svenska Dagbladet den 2/3 1936 återfanns följande korta notis:

"Hymn till Sverige", den föreslagna nya folksången med ord av Magda Bergquist-Mirbach och musik av Otto Forsslund, sjunges för första gången av Manhems 40-mannakör på Svensk-tyska föreningen den 5 mars.

En notis som förstås väcker en del funderingar. Året var alltså 1936, de nationalsocialistiska strömningarna var starka också i Sverige. Vem hade skrivit denna text, "den föreslagna nya folksången"? Och vad fick Otto att tonsätta den?

Magda Bergquist von Mirbach (1889-1976) debuterade 1914 med diktsamlingen *Sol och sorg*. I NE sägs att hon med förkärlek behandlade historiska motiv. I litteraturvetaren Bibi Jonssons bok *Bruna pennor: Nazistiska motiv i svenska kvinnors litteratur* från 2012 tas von Mirbach som ett av flera exempel på författare som under 1930-talet stod för tydligt nazi-anstrukna åsikter. Dikten Hymn till Sverige är klart inspirerad av Geijers Manhem. Men von Mirbach tar i ännu mer och dikten framstår idag som närmast parodisk i sin fosterländska storslagenhet.

Av detta får vi förstås inte dra förhastade slutsatser om var Otto stod i dessa frågor, även om jag personligen nog sätter en del frågetecken i kanten. Men samma år, 1936, utgav han också *Resan till Sagoland*, en knippe barnvisor med text av Ingemar Hasselblad. I sanning en kontrasternas tonsättare!

Det sista verk jag funnit som Otto komponerat är Nordiskt poem för violin och piano från 1938, tillägnat den kände violinisten Sven Karpe (1908-1999). Karpe hade debuterat 1935 och var 30 år när han fick stycket från Otto. På musiktryckets framsida finns ett fint porträtt av den unge violinisten med sin fiol. Stycket inleds vemodsfyllt i e-moll och övergår sedan i E-dur. Efter ett forteavsnitt tonar det ut i ett ljusst pianissimo.

Otto, Uno och Mittan

Låt oss så till slut återvända till den Barcarolle som både Uno och Mittan fick sig tillägnad 1926. Stockholms musikvärld på 1920-talet var inte så stor. De flesta utövande musiker och tonsättare kände varandra. Uno var född 1887 och alltså nio år äldre än Otto. När jag tidigare forskat kring Unos livsöde har jag aldrig stött på Ottos namn. Jag har läst en lång rad brev som han skrev till sin syster Mittan, men jag kan inte påminna mig att jag i dem sett något om Otto Forsslund.

1926 var en svår tid för Uno. Skilsmässan från hustrun Rose var i praktiken ett faktum. Rose hade tagit deras gemensamma dotter Kyllan med sig till Paris för att ta pianolektioner hos den berömda pedagogen Marcel Ciampi. Uno saknade Kyllan, som då var sex år, svårt. Den 26 september gav han en ovanlig konsert på Konserthuset. I stället för att spela de klassiska pianoverken valde han att i konsertens andra halva spela en rad salongsstycken, av ungefär det slag som Ottos Barcarolle är ett exempel på. Dessutom lade han in några småstycken som direkt handlade om hans längtan efter sin dotter. Kritiken efteråt var inte nådig. Kritikerna undrade om han längre var att räkna med som seriös pianist.

När tonsättare direkt dedicerade ett nyskrivet stycke till en musiker var det förstås i förhoppningen om att stycket skulle framföras vid en konsert. Jag kan tänka mig att Uno berättat för Otto om sina planer på att förändra sin repertoar och ta med stycken av det här slaget och att Otto då skrev sin Barcarolle för Uno. Dock fanns den inte med i programmet den 26 september. Återstår kanske möjligheten att Uno spelade den som extranummer.

Inte heller fanns Ottos lilla stycke med vid Unos sista större konsert i maj 1927. Det troliga är väl att Otto fick nöja sig med att Uno spelade den vid ett mer informellt tillfälle. Kanske vid en musikafton på Berndt Larssons pensionat!

Men var kommer då min mormor Mittan in i bilden? 1927 kom Rose och Kyllan tillbaka från Paris, och Kyllan började i Franska skolan. Det visade sig nu att Rose förlovat sig med en ny man i Paris. När hennes debutkonsert i Stockholm på våren 1928 blev ett fiasko bestämde hon sig för att återvända till Paris. Men hennes blivande man där ville inte att hon då skulle ta Kyllan med sig. Samtidigt hade Uno fått allt större problem med sitt alkoholmissbruk. Det var då Mittan kom in i bilden. Hon reste ned till Stockholm, och efter många turer bestämdes det att Kyllan skulle få flytta till sin moster, alltså till Mittan och hennes familj i Strömsund. Där blev hon sedan kvar ända till 1931, då hon svårt tuberkulossjuk fick återvända till sin pappa Uno i Stockholm, där hon sedan dog. Också då var Mittan med som stöd för sin bror.

Om Otto och Uno kände varandra väl är det högst troligt att Otto då också träffade Mittan, och att han vid något tillfälle överlämnade noterna till Barcarollen till henne med en handskreven dedikation. Kanske under våren 1928? Han måste, om inte annat, ha förstått hur viktig Mittan var för Uno.

Uno dog 1935 i sjukdomar som till stor del hängde ihop med hans missbruk. Han var då 48 år. Otto var 46 år när han dog 1942 på Karolinska sjukhuset. Vad som till slut hände med honom vet jag inte. Jag skulle nog kunna ta reda på det genom att läsa hans journal i regionarkivet – journalsekretessen varar ju bara i 70 år. Men jag har bestämt mig för att inte göra det. Han kan få vila i frid.

Kvar efter Otto Forsslund finns en rad musikstycken, några av dem väl värda att spela och lyssna till också idag. Kvar finns också minnet av en kämpande man med många strängar på sin lyra, en man som kanske inte alltid haft det så lätt i livet. Jag tänker mig att han och Uno var både vänner och själsfränder. Och jag är glad att jag har fått lära känna honom lite.

LHG 2018-07-11

Bilaga

Preliminär verksförteckning

Här följer de verk som jag så här långt funnit och kunnat knyta till Otto Forsslund:

La élegante pour piano. Hofmantorp Småländska Musikförlaget 1914

Höststämning: Valse Boston för piano. Hofmantorp Småländska Musikförlaget 1914

Från bevaringsåren. (Text: E.A. Karlfeldt). Tillägnad ryttmästaren Greve Robert von Rosen. Svala & Söderlund 1917

Lykken mellem to mennesker, op 4. (Text Viggo Stuckenberg). Elkan & Schildknecht 1922

Majregn, op 5. (Text Hans Gösta Törnell). Tillägnad Augustin Kock. Elkan & Schildknecht 1922

Barcarolle: för piano. Tillägnad Uno Sundelin. Elkan & Schildknecht 1926

Manhem. (Text: E.G. Geijer). Svenska Sångarförbundet 1927

Nu susar vinden västanljum: Nu ist die Luft so lau und weich. För sång och piano. Elkan & Schildknecht 1931

Nattens tystnad. (Text: E.G. Geijer). Tillägnad Pastor Gabriel Grefberg. Med särskild violinstämna. Svala & Söderlund 1931

Nocturne: för piano. Tillägnad Stina Sundell. Svala & Söderlund 1932

En Wienermenuett. C.A.V Lundholm 1935

En wiener-menuett. A Vienna Minuet. Un minuet viennois. Eine wiener Menuette. I arrangemang för salongsorkester av Sven Sköld. C.A.V Lundholm 1935

Hymn till Sverige. (Text: Magda Bergquist von Mirbach). E. Carelius 1935. Belönad med första pris vid Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet kompositionstävling

Resan till Sagoland: En samling barnvisor ur Sagoland. (Text: Ingemar Hasselblad). Lindblad 1936

Nordiskt poem: för Violin eller Violoncell och Piano. Tillägnad Sven Karpe. Elkan & Schildknecht 1938

Flera av dessa verk finns i KB:s musikkatalog, kort 9972 - 9985